

1 ΜΑΪΟΥ 1932

ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ «ΕΘΝΙΚΟΥ»
ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΛΕΓΘΕΡΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

Ἐθνικὸ Θέατρο: «Βαβυλωνία», κωμωδία σὲ τέσσερις πράξεις.
—Θέατρο Κεντρικὸ (Θίασος Κυβέλης-Μαρίκας): Μπέρ-
ταρντ Σώ, «Τὸ ἐπάγγελμα τῆς Λαίδης Γουῶρεν», σάτιρα
σὲ τέσσερις πράξεις.

Οἱ παραστάσεις τοῦ ἁ' Εἰθνικοῦ Θεάτρου» δίνουν μιὰ χαρὰ στὸ μάτι... Ἡ «Βαβυλωνία», θαυματικά, ἐνθουσίασε. Τὸ κηπάριο τῆς λοκάντας, τὸ προαύλιο τῆς φυλακῆς, ἡ αὐλὴ τῆς ἀστυνομίας, περιλουσμένες ἀπὸ φῶς, προσφέρανε ἐξαισιες εἰκόνες. Τὰ ζωηρὰ κι ἀρμονικὰ χρώματα μεταδίνανε μιὰ δροσιὰ καὶ μιὰν εὐθυμία. Τὰ γραφικὰ κι ἐπιμελημένα κοστούμια διασκέδαζαν καὶ ἐθελγαν. Πολὺ θαυμάστηκαν καὶ μερικὰ σκηνοθετικὰ εὐρήματα τοῦ κ. Πολίτη: ἡ ἰδέα του νὰ μὴν ἀναπαραστήσουν οἱ σκηνογραφίες, ὅπως τὸ ζητοῦν οἱ ὑποδείξεις τοῦ συγγραφέως καὶ ἡ συνήθεια τῶν Ἰσαμε σήμερα παραστάσεων, κλειστοὺς χώρους ἀλλὰ κήπους κι αὐλές, καὶ νὰ περιβληθεῖ ἔτσι τὸ ἔργο μὲ τὴ γελαστὴ ἀτμόσφαιρα τοῦ ὑπαίθρου· τὸ πλαισίωμα τῆς σκηνῆς ἀριστερὰ μὲ μιὰ σκάλα, ἡ ὁποία ἔδινε ἀνεση στὶς κινήσεις τῶν ἡθοποιῶν καὶ ἐπέτρεπε ἐπίσης νὰ σχηματισθοῦν σὲ διάφορα ἐπίπεδα πολὺ ἀρμονικὰ καὶ πλαστικὰ συμπλέγματα· ἡ εἴσοδος τῶν κυριωτέρων προσώπων μὲ τραγούδια, καὶ ἡ παρεμβολὴ τραγουδιῶν καὶ χορῶν ποὺ διέκοπταν γιορταστικὰ τὴ μονοτονία τῆς κωμωδίας. Ἀκόμα, ἐκτιμήθηκε καὶ ἡ ἀπόλυτη διάκριση μὲ τὴν ὁποία χρησιμοποιήθηκαν, γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὴν ἐναρξὴ τοῦ ἁ' Εἰθνικοῦ Θεάτρου», τὰ φωτιστικὰ effets.

Βέβαια, μερικὲς στιγμὲς γεννιότανε καὶ ἐπιφύλαξη. Οἱ ὑπερβολικὰ καλαίσθητες καὶ «πολιτισμένες» σκηνογραφίες, οἱ ὀλοκαίνουριες καὶ σὰν βγαλμένες ἀπὸ τὸ κουτὶ ἐνδυμασίες,

μεταφέρανε πολύ περισσότερο στο περιβάλλον ενός παραμυθοδράματος παρά στο Ναύπλιο τοῦ 1827. Ἡ σκηνογραφία προπάντων τῆς φυλακῆς ἦταν ἀδύνατο νὰ θυμίσει μιὰν ἑλληνικὴ φυλακὴ, καὶ μάλιστα στὸ Παλαμήδι. Ἡ πρόθεση, ἐν τούτοις, τοῦ ἔργου εἶναι καθαρὰ ἡθογραφικὴ... Δὲν πρέπει ὁμως νὰ εἶναι κανεὶς καὶ ὑπερβολικὰ μεμψίμοιρος... Τὸ μάτι μαγεύθηκε... ἀλλὰ περισσότερο ἀκόμα παρὰ κάθε ἄλλη φορὰ εἶχε κανεὶς τὴν ἐντύπωση ὅτι τὸ «Ἑθνικὸ Θέατρο» προσφέρει προπάντων, ἂν ὄχι καὶ μόνον, ὡραῖα *tableaux vivants*.

Κι ἐπειδὴ εἶναι ἀδύνατο νὰ συγκρατήσουν τὴν προσοχὴ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ περισσότερο ἀπὸ ἓνα, πολὺ περιορισμένο, χρονικὸ διάστημα, ἡ ἐπιφανειακὴ τέρψη ἐκδιώχθηκε πολὺ γρήγορα ἀπὸ τὴ δυσφορίαν καὶ τὴν ἀνυπόφορην πλήξη. Γύρω μου δὲν ἄκουα παρὰ χασμουρητὰ καὶ ἀπελπισμένα παράπονα: «Γιατὶ νὰ ξεθαφτεῖ μιὰ κωμωδία πεθαμένη, ἡ ὁποία δὲν ἔχει πιά μέσα της τὴ δυνατότητα νὰ προκαλέσει τὸ γέλιο;»

Ἡ «Βαβυλωνία» εἶναι μιὰ κωμωδία χωρὶς καμιὰ βαθύτερη ἀξία. Ἡ σάτιρά της εἶναι ἐντελῶς ρηχὴ. Ἄν καὶ παρουσιάζει τύπους ἀπὸ διάφορες ἐπαρχίες τῆς Ἑλλάδος, δὲν κατορθώνει νὰ ὁλοκληρώσει καὶ νὰ ἐμφυχώσει οὔτε ἓνα, δὲν συλλαμβάνει καὶ οὔτε ὑποδεικνύει ἔστω καὶ ἓνα μόνο στοιχεῖο τοῦ κάθε χαρακτήρα. Ἀρκεῖται νὰ εἰρωνευθεῖ—κι αὐτὸ χωρὶς πνεῦμα, χωρὶς οὔτε στιγμή νὰ φωτίζεται ὁ ἄτονος διάλογος ἀπὸ σπινθηριστὲς φράσεις—τίς πολλὰς ποικιλίες τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας. Σὲ μιὰ λοκάντα στὸ Ναύπλιο συναντιοῦνται ἓνας Ἀνατολίτης, ἓνας Ἀλβανός, ἓνας Κύπριος, ἓνας Κρητικὸς, ἓνας Λόγιος κτλ. καὶ εἶναι ἀδύνατο νὰ συνεννοηθοῦν ἀναμεταξύ τους, νὰ καταλάβουν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο. Ἀπὸ ἀπλὴ παρεξήγηση προκαλεῖται ἓνας καβγάς.

Σήμερα, ὅσο κι ἂν εἶναι ἀκόμα ἐλλιπὴς καὶ ἀκατέργαστη ἡ γλώσσα μας, ἔχει ὅπωςδὴποτε σχηματισθεῖ καὶ ἐπιβληθεῖ ἓνας πανελλήνιος τύπος της. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀποψη, ἡ «Βαβυλωνία» ἐμμεσα ὑπογραμμίζει μιὰ πρόοδο, ἀλλὰ τὸ θέμα της

έχει παύσει νά εἶναι ἀληθινό. Καί μιὰ πού γεράζουν ἀκόμα καί τὰ ἔργα πού εισδύσανε βαθύτατα στὸν ἄνθρωπο τῆς ἐποχῆς τους καί πού εἶχαν πλούσιο πνευματικὸ περιεχόμενο, εἶναι ἐπόμενο ἡ «Βαβυλωνία», πού οὐδέποτε ἐπιζήτησε νά συγκινήσει, νά προκαλέσει σκέψεις, ἀλλὰ θέλησε ἀπλᾶ νά διακωμωδήσει μιὰ λεπτομέρεια τῆς ζωῆς, νά μαραθεῖ ὁλόκληρη μόλις ἐξατμίσθηκε τὸ στοιχεῖο τῆς ἐπικαιρότητος.

Δὲν ἔχει οὔτε κὰν μορφικὰ προσόντα: οὔτε ἔξυπνο διάλογο, οὔτε ἔχνος πλοκῆς, οὔτε ἀμυδρὴ γνώση τῆς θεατρικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Ἡ τεχνικὴ τῆς εἶναι ἀπλοϊκὴ καί πρωτόγονη. Ὁλὴ ἡ δράση συγκεντρώνεται στὴν πρώτη πράξη. Μετὰ τὸν καβγά δὲν γίνεται πιά τίποτε ἄλλο παρὰ μιὰ ἀτέλειωτη καί μονότονη ἀνάκριση, πού ρωτᾷ στερεότυπα καί κουραστικά τὸ κάθε πρόσωπο ἂν ἡ ρῆξις ἦταν κάζο ἀτσιντέντε ἢ κάζο πενσάτο, καί μιὰ μεταφορὰ ὅλων τῶν προσώπων στὴ φυλακὴ, ὅπου συνεχίζονται οἱ ἴδιες ἀνοήσιες συνομιλίες χωρὶς συνεννόηση· στὸ τέλος, γιὰ νά βρεθεῖ ὅπωςδῆποτε ἓνα τέλος, ἀπαλλάσσονται ὅλοι, καί προπάντων οἱ ταλαιπωρημένοι ἀπὸ τὴν ἀνία θεαταί.

Ἐν τούτοις, δὲν συμφωνῶ ἐντελῶς μὲ ὅσους κατέκριναν κατ' ἀρχὴν τὴν ἐκλογὴ καί τὸ ἀνέβασμα τῆς «Βαβυλωνίας» ἀπὸ τὸ «Ἐθνικὸ Θέατρο». Τὸ ἔγραψα καί στὸ προηγούμενό μου ἄρθρο καί τὸ ξαναλέω: ἐνόσω δὲν ὑπάρχουν νέοι συγγραφεῖς καί ἡθοποιοὶ πού ἔχουν ἀνάγκη τοῦ θεάτρου γιὰ νά ἐκφραστοῦν, νά διαπιστώσουν τὸν ἑαυτὸ τους καί νά δημιουργήσουν, τὸ θέατρο παύει νά εἶναι ζωντανὸς ὁργανισμὸς καί γίνεται μουσεῖο. Κι ἂν ἡ ἀποστολὴ αὕτῃ δὲν μπορεῖ νά στηρίξει καί τὴν ὑπαρξὴ ἐνὸς ἐλεύθερου θεάτρου, εἶναι ὅπωςδῆποτε ἀρκετὴ γιὰ νά δικαιολογήσει τὴ λειτουργίαν ἐνὸς ἐθνικοῦ θεάτρου. Ἐνα ἐθνικὸ θέατρο μπορεῖ, καί πρέπει, νά παρουσιάσει καί παλιὰ ἔργα, ἔστω κι ὅχι ἄρτια, ὅταν ἀντιπροσώπευσαν μιὰν ἐποχὴ. Ἰδιαιτέρως, δὲν μπορεῖ νά ἀγνοήσῃ ὅ,τι ἔχει σχέση μὲ τὴν ἐξέλιξη τοῦ τόπου του. Καί μιὰ πού στὴν Ἑλλάδα δὲν γράφτηκαν ἀριστουργήματα, ἀναγκαστικά θὰ παρουσιά-

σει καὶ τῇ «Θυσία τοῦ Ἀβραάμ» καὶ τῇ «Βαβυλωνία», ἀφοῦ γιὰ κάμποσα χρόνια διασκέδασε τὸ ἑλληνικὸ κοινόν, καὶ τὴν «Χάση» καὶ τῇ «Μερόπη» καὶ τῇ «Γαλάτεια» κι ἄλλες ἀνάλογες ψυχαγωγίες.

Δὲν νομίζω ὅμως ὅτι ὁ μουσειακὸς αὐτὸς σκοπὸς πρέπει νὰ ἐπιδιώκεται μὲ ψυχρὴν αὐστηρότητα. Ἡ σύγχρονη, ἄλλωστε, ἀντίληψη γιὰ τὰ μουσεῖα εἶναι ὅτι πρέπει νὰ παύσουν, ὅσο εἶναι δυνατό, νὰ εἶναι νεκροταφεῖα καὶ νὰ τείνουν νὰ ἐμψυχώσουν τὰ ἀντικείμενα ποὺ φυλάγουν, νὰ ἀναδείξουν τὴ ζωὴ τους. Δὲν εἶμαι τῆς γνώμης ὅτι δείχνει κανεὶς ἀσέβεια πρὸς τοὺς παλιούς συγγραφεῖς ὅταν διασκευάζει τολμηρά, ὅταν ἐκσυγχρονίζει τὰ ἔργα τους· φρονῶ μάλιστα ὅτι τότε μόνο τοὺς προσφέρει ὑπηρεσία, ὅταν ἐμφυσᾷ στὰ ἔργα τους τὴν ἐξελεγμένη ζωὴ τὴν ὁποία δὲν γνώρισαν, ὅταν ζητεῖ νὰ ἐπιτρέψει σ' αὐτὰ νὰ συνεχίσουν τὴ ζωντανὴ σταδιοδρομίαν τους.

Δυστυχῶς, ὁ κ. Πολίτης δὲν παραδέχεται ὅτι θεωρητικὰ μπορεῖ κανεὶς βέβαια νὰ συζητήσει ἂν ἡ ζωὴ ἐξελιχθῇ σωστά ἢ στραβά, ἀλλ' ὅτι οὐσιαστικὰ εἶναι ἀναγκασμένος νὰ ἀναγνωρίσει τὴν ἐξέλιξη, ὅποια κι ἂν εἶναι. Δὲν διακρίνει τὴν ἀλλαγὴ ἢ τὴ θεωρεῖ ἓνα παραστράτημα. Πιστεύει στὴν ὑπεροχὴ τοῦ παρελθόντος, κάθε παρελθόντος, καὶ σὲ μερικὲς ἀσαφεῖς αἰώνιες ἀξίες. Ἡ μανία του γιὰ τὸ παρελθόν εἶναι τόση, ὥστε μόνο τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ «Βαβυλωνία» ἄρесе σὲ περασμένες γενεὲς τοῦ ἄρκεσε γιὰ νὰ τὴν ἐξυμνήσῃ σ' ἓνα εἰσηγητικὸ τῆς παραστάσεως ἄρθρο, δημοσιευμένο στὴν «Πρωία»· σὸ ἐντελῶς παράλογο, γιὰ τὴν ἀντίληψή μου, αὐτὸ ἄρθρο τονίζει, χωρὶς καὶ νὰ κατορθώσει νὰ τὸ ἐξηγήσῃ, ὅτι ἡ «Βαβυλωνία» δὲν ἀνεβάσθηκε μόνο γιατί ἔχει μιὰ θέση στὴν Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Θεάτρου ἀλλὰ καὶ γιατί ἀναδίνονται ἀπ' αὐτὴν ἀνώτερα ἠθικὰ διδάγματα(;).

Ἡ γνώμη του αὐτὴ τοῦ ἀπαγόρευσε φυσικὰ νὰ προχωρήσῃ πρὸ πέρα ἀπὸ τὰ ἐντελῶς ἐξωτερικὰ καὶ διακοσμητικὰ του εὐρήματα καὶ νὰ διασκευάζῃ καὶ ν' ἀνανεώσει βασιικά, καὶ τολ-

μηρὰ ἀκόμα, τὴν κωμωδία. Ἡ «Βαβυλωνία», γιὰ νὰ εἶναι ἀνεκτή, καὶ ἴσως καὶ διασκεδαστική, ἔπρεπε ἀπαραίτητα νὰ εἶχε ἀπαλλαχθεῖ ἀπ' ὅλα τὰ μάκρη, τὴ μονοτονία καὶ τὶς ἐπαναλήψεις της, καὶ νὰ εἶχε συντομευθεῖ σὲ μία ἢ δύο, τὸ πολὺ, μικρὲς πράξεις. Τὸ ψαλίδισμα αὐτό, ὅταν ἐπιβάλλεται, δὲν εἶναι ποτέ, τὸ ἐπαναλαμβάνω, γιὰ τὴν ἀντίληψή μου, ἐνδειξη ἀσέβειας· ἀσέβεια εἶναι ὅ,τι ἀδικεῖ ἓνα συγγραφέα. Εἰδικὰ μάλιστα γιὰ τὴ «Βαβυλωνία», ἡ ὁποία εἶναι γνωστὸ ὅτι συχνὰ παραλλάχθηκε ἀπὸ διάφορους θιάσους καὶ ἔγινε γι' αὐτοὺς ἓνα εἶδος *commedia dell'arte*, δὲν θὰ ἦταν τίποτε περισσότερο παρὰ συνέχεια τῆς παραδόσεως. Ἀλλ' ὁ κ. Πολίτης ἔμεινε πιστὸς στὸ κείμενο... Ἡ ἡθοποιία, ἂν καὶ ἡ «Βαβυλωνία» ἦταν περισσότερο ἀκόμα κι ἀπὸ τὸν «Ἰούλιο Καίσαρα» ἔργο μόνον ἀντρῶν, καὶ οἱ δυνάμεις τοῦ «Ἐθνικοῦ Θεάτρου» εἶναι ἀποκλειστικὰ ἀνδρικές, ἀπέδειξε καὶ πάλι πόσο τὸ Ἑλληνικὸ Θέατρο στερεῖται ἀπὸ πραγματικούς ἡθοποιούς. Οἱ μονοκόμματοι καὶ καθαρὰ ἑλληνικοὶ τύποι ἦταν σχετικὰ εὐχολοὶ νὰ διαπλασθοῦν· ἐν τούτοις, κανένας ἡθοποιός, ἐκτὸς τοῦ κ. Εὐθυμίου, δὲν κατόρθωσε νὰ δημιουργήσῃ τὸ ρόλο του. Ὁ κ. Εὐθυμίου βγῆκε πέρσι ἢ πρόπερσι ἀπὸ τὴν Ἑπαγγελματικὴ Σχολὴ Θεάτρου καὶ εἶναι γιὰ τὴν ὥρα τὸ μόνον θετικὸ ἀποτέλεσμα της. Τὸν εἶχα κιόλας προσέξει σὲ μερικὲς ἄλλες ἐμφανίσεις του, στὴ «Βαβυλωνία» ὅμως ἐπιβλήθηκε ὀριστικά. Ἐπαῖξε μὲ κέφι, μὲ πρωτοτυπία, μὲ ἀνεξάντλητο *brío*, καὶ εἶναι ὁ μόνος πού ἔδωσε τὴν ἐντύπωση ὅτι τὸ ἔργο ἔχει κάποια πνοή. Δυστυχῶς, τὸ ἀρκετὰ ἰδιόρρυθμο παράστημά του τὸν περιορίζει σὲ ἐντελῶς εἰδικούς ρόλους, ἀλλὰ πάντως εἶναι μιὰ δύναμη γιὰ τὸ Ἑλληνικὸ Θέατρο.

Ὁ κ. Νέζερ εἶχε μερικὲς καλὲς στιγμές, ἀλλὰ συνολικὰ ἦταν μονότονος καὶ κάπως ἄτονος· ὁ κ. Κατράκης χόρευε ἐξαισία, καὶ ὡς χορευτὴς θριάμβευε πάλι ὅπως καὶ στὸν «Ἐρωτόκριτο». Δυστυχῶς, ὅταν δὲν χορεύει, κι ἀπλὰ κινεῖται ἢ μιλεῖ, δὲν εἶναι οὔτε καν ἀνεκτός.

“Ολοι οί άλλοι ἡθοποιοί ἐπαιξαν μόνον εὐσυνειδήτητα καὶ πειθαρχημένα· τίποτε περισσότερο. Ἀπέφυγαν κάθε παρεκτροπή, κάθε ὑπερβολή, κάθε χοντρή ὑπογράμμιση, κάθε προστυχιά, κάθε φαρσοποίηση. Εἶναι κι αὐτὸ κάτι σημαντικό, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀρκετό. Ἐπαιξαν χωρὶς προσωπική, δημιουργική πνοή, χωρὶς μπρίο, κι οὔτε στιγμή δὲν ἀπέσπασαν τοὺς θεατὰς ἀπὸ τὴν πλήξη τους. Διακρινόταν κι ἀδιάκοπα ὅτι δὲν εἶχαν γίνεи ἐντελῶς κύριοι τῶν ιδιωματικῶν προφορῶν καὶ τῶν ἀσυνήθιστων λέξεων, κι ὅτι ἀπάγγελλαν τὸ ρόλο τους μὲ δυσκολία· ἡ ἀρθρωσὴ τους ἦταν ἀκόμα ἐλαττωματικότερη ἀπὸ συνήθως, κι ἐπειδὴ καὶ οἱ σημερινοὶ θεαταί, οἱ συνηθισμένοι σὲ μιὰ πανελλήνια γλώσσα, δὲν παρακολουθοῦν ἀνετα τοὺς ιδιωματισμούς, κατήντησε τὸ πιὸ συχνὰ ἡ «Βαβυλωνία» νὰ μὴ χωρίζεи μόνον ἀναμεταξύ τους τὰ πρόσωπα τοῦ ἔργου ἀλλὰ καὶ τοὺς ἡθοποιούς ἀπὸ τὸ κοινόν. Σὲ ἀπειρες στιγμὲς δὲν ἀκουγόταν τίποτε ἄλλο παρὰ ἓνας θόρυβος, μιὰ βοή ἀναρθρῶν κραυγῶν...

Οἱ ἡθοποιοὶ δὲν εἶχαν ἐπίσης διδαχθεῖ καὶ ἐκεῖνο πού, γιὰ τὴ γνώμη μου, ἔπρεπε ν' ἀποτελέσει τὸ πρῶτο στοιχεῖο τῆς διδασκαλίας: νὰ παίζουν γρήγορα. Ἡ ταχύτητα ἐντείνει τὴ γοητεία, ἀκόμα καὶ τῶν ἔργων πού κινοῦν τὴ σκέψη· εἶναι ἐντελῶς ἀπαραίτητη, ὅταν ἐπιβάλλεται οἱ θεαταί νὰ ἀφαρπασθοῦν καὶ νὰ μὴν προφθάσουν νὰ σκεφθοῦν καὶ νὰ κρίνουν.

Νομίζω ὅτι τὸ «Ἐθνικὸ Θέατρο» θὰ ἔπρεπε στὰ τόσα του μηχανήματα νὰ προσθέσει κι ἓνα ἄλλο μικρὸ μηχανήμα πού μετρᾷ τὸ χρόνο (métronome). Ἀς ζητηθεῖ νὰ ὑπολογισθεῖ μ' ἓνα παρόμοιο μηχανήμα τὸ τέμπο τῶν Γάλλων ἡθοποιῶν, κι ἀς ἐπιβληθεῖ καὶ στοὺς Ἑλληνες ἡθοποιούς ν' ἀκολουθήσουν τὸ ἴδιο τέμπο. Ἐπίσης, πρέπει νὰ μάθουν νὰ ἀποφεύγουν τὰ χάσματα· δὲν ὑπάρχει κανένας λόγος μιὰ φράση νὰ τελειώνει καὶ νὰ πέφτει ἐντελῶς πρὶν ἀρχίσει ὁ συνομιλητὴς τὴ δική του φράση. Οἱ Γάλλοι ἡθοποιοὶ συνεχίζουν πάντα τὸ διάλογο πρὶν ἀκόμα προφερθεῖ ἡ τελευταία συλλαβὴ ἢ καὶ ἡ

τελευταία λέξη από τὸν προηγούμενο ἡθοποιό, κι ὁμῶς ποτὲ
δὲν χάνει ὁ ἀκροατὴς οὔτε μία συλλαβή.

* * *